

Sibbesgården

Sibbesgården är bygdens forngård och museum. Sibbo hembygdsforskningsförening äger och vårdar den. Gården ger i huvudsak en åskådlig bild av ett allmogehem för några hundra år sedan. Till tunet har sedan 1936 samlats byggnader inredda med möbler och husgeråd från en svunnen tid, likaså ett stort antal hemgjorda redskap för brukning av åker och äng samt för skördens bärgning. Med sockenbornas stora intresse för forngården och deras hjälpsamma hand blev det möjligt för hembygdsforskningsföreningen att bygga upp och inreda detta tidstrogna fornminne.

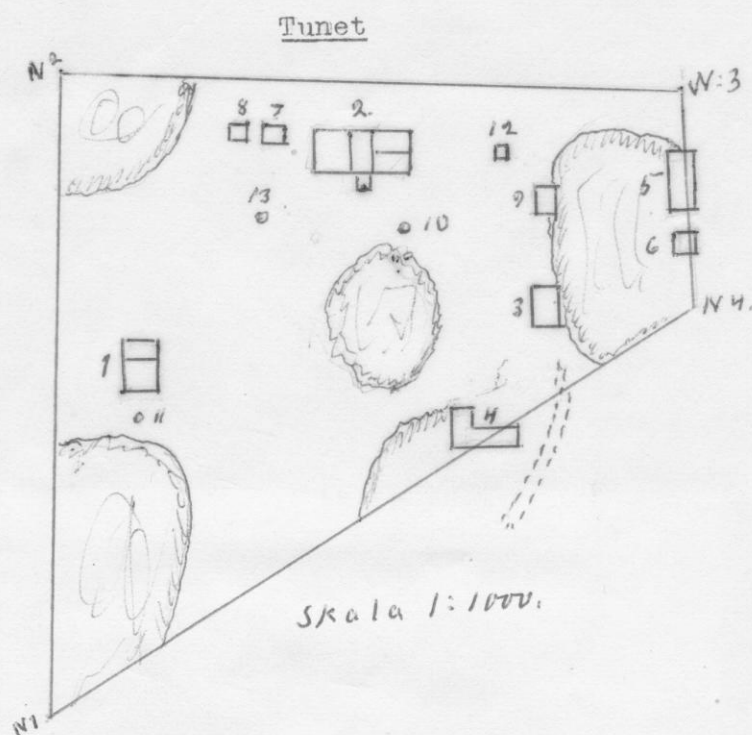

Sibbesgården 1938.
Fram-Martis, i mitten Risvedsladan
och till höger Fafasboden.

Wangården

Sibbesgården ligger på den s.k. Lindbäckisbacken i Gesterby. Området har en areal om 0,64 har och köptes 1935 från Stofas hemman av dess ägare Konrad och Karin Hellén. Gårdstunet är en urgammal boplats. Den gamla brunnen med sin stocktimra minner oss därom.

Invigningshögtiden hölls den 20 juni 1937 och museet fick namnet Sibbesgården. Dess tun har under årens lopp fått följande byggnader:

N:o 1 matbacka	N:o 6 Risvedsladan
„ 2 Fram-Martis	„ 7 Häbret från Åkulla
„ 3 Fafasbodan	„ 8 Löfmans boda
„ 4 Fägårdslidret	„ 9 Lönnbergs bastu
„ 5 Donabackrian	
	N:o 10 Nilsfafas lyfton
	„ 11 Solur
	„ 12 Brunn
	„ 13 Vårdträdet

Stofas bomärke ⊕

↑ matbacka

Matbackastugan, den första byggnaden på Sibbesgården, var uppförd år 1804 på matbacka hemman i Gesterby och kvarstod där som

sådan samt även till inredningen på sin ursprungliga plats oförändrad ända till dess den år 1935 inköptes av Sibbo hembygdsforskningsförening och följande år flyttades på talko av gesterbyggarna till Sibbesgården. Med köpet av stugan följde en stor del av dess gamla inredning. Matbackastugan lämnar en tidstrogen bild av ett allmogehem under 1800-talet.

Bodar på Matbacka

Matbacka hemman framträder i hövderna sedan under 1500-talet. Husbonde på gården vid denna tid är en Mickel Jakobsson Dublar. Men det är främst dennes son, den omskrivna krigaren under början av 1600-talet, Nils Dobblare som gjort Matbacka känt i historien. Matbacka var hans hemgård och där framlevde han sitt liv efter slutad krigstjänst.

Bland senare husvärdar på Matbacka må nämnas adelsmannen Arvid Svinhufvud, löjtnanten Casper Arning samt vid tiden från Matbackastugans tillkomst bonden Henrik Andersson. Något senare träffar vi på Matbacka bonden och "djurläkaren" Gustaf Majander vida känd för sin förmåga att bota djur. Hans läkarinstrument finns delvis bevarade i Matbackastugan.

Anders Gustaf Lönnroth från Staffas i kyrkoby (död 1878) köpte Matbacka av Gustaf Majander. Hans son Anders Gustaf Lönnroth övertog och brukade gården till sin död 1924. Hans bror Otto Mau-

ritz Lönnroth var kontor i Helsinge.

Vid storskiftet 1912 hade Matbacka hemman 23 har odlad jord och 65 har skog. Bostadsbyggnaden delades och den gamla storstugan, som är byggd 1804, stannade kvar på gården liksom en del av uthusen. Loftbyggnaden, som fortfarande är kvar, är byggd 1826.

Med Anders Gustaf Lönnroth den äldre övergick Matbacka i Lönnrothska släktens ägo, som fortfarande besitter gården. En ny bostadsbyggnad uppfördes 1935 då den gamla stugan flyttades till Sibbesgården.

Matbacka hemmans bomärke Nils Dobblare
 Lönnroth.

2 Fram-Martis

Fram-Martis gårdsbyggnad är en typisk representant för det äldre byggnadsskicket i socknen. Byggnaden uppfördes på Fram-Martis prebendehemman på Bertbacken i Borgby sannolikt 1787. Vid flyttningen till Sibbesgården fanns årtalet inristat i en tegelsten. Den är nu inramad i spiselns kåpa.

Fram-Martis hemman utflyttades under 1920-talet vid nyskiftet i Borgby till Rågsbacken och en ny bostadsbyggnad uppfördes där i sibbo nystil. Den gamla bostadsbyggnaden inköptes av Sibbo hembygdsforskningsförening. Med talkohjälp av borgbyggarna flyttades den till Sibbesgården 1939. Under ledning av byggmästaren Hjalmar Less i Borgby uppfördes den där i sitt ursprungliga skick. Fram-Martis hemman var vid tiden då den gamla byggnaden uppfördes och ännu långt in på 1800-talet ett prebendehemman under Borgå gymnasium, vars lektorer skötte lägenheten genom landbönder och uppbar arrende av dem.

Bertbacken före
nyskiftet i Borg -
by på 1920-talet
sedd från söder

Från vänster
Bak-Martis el-
ler Frisas och
Fram-Martis på
dess ursprung-
liga plats.

Fram-Martis gårdsbyggnad har under sin tillvaro på Bertbacken varit ett hem för flera landbondefamiljer. Den har fått följa med deras liv och deras strävanden. Dessa landbönder växlade ofta och fick erfara att "då det som bäst varit haver, har det arbete och möda varit". I slutet av 1700-talet innehades Martis av en borgman, trogen en bondson från granngården Bertas. Det var han som uppförde bostadsbyggnaden. Borgman blev långvarig på Martis och överlät om-

Pablo

sider landboskapet till Råbert Gustaf Martin från Mårtensby. Han var gift med Jaakkola-Fia från Lövkoski i Borghäs. Utom henne hade ^{han} hemmet på Martis som sytningstagare sin moder Lena och änkan Borgman. Under 1860-talet rådde en svår missväxt med åtföljande nöd- och "fatiår", Martin blev tvungen lämna landboskapet till sin svärson Fredrik Lindborg. Ekonomiska svårigheter hopade sig fortfarande och Lindborg blev kortvarig arrendator. Han överlät 1868 landborätten till bondesonen Reinhold Olenius från Fransas hemman i Borgby. Han var gift med bondedottern Alma Bäckström från Ollas hemman i samma by. Jordbruket på Martis uppblomstrade och svårigheterna från nödåren gav vika. Han stannade på Fram-Martis till år 1884, då han övertog åborätten till granngården Frisas eller Bak-Martis. Fram-Martis övertogs då av bondesonen Henrik Steffansson från Yli-Kurki hemman i Lövkoski och hans hustru Maria Granqvist från Fransas hemman i Borgby. Han stannade på Martis i nio år. Sedan köpte han egen gård i Kurböle i Borgå socken. Fram-Martis övergick då eller 1893 till fogden på Nickby gård, Otto Vilhelm Tallberg. Han var gift med Matilda Lagergren från Savijärvi.

Med energi och arbetshåg fortsatte han jordbruket. Martis övergick från prebendehemman till kronoboställe 1873 och Tallberg fick erlægga arrendet direkt till staten. Tallberg lade särskilt an på ladugårdsskötsel. I Martis' storstuga puttrade ostgrytorna och stora mängder sibbo-ostar ävensom hemkärnat smör forslades varje vecka med häst till salutorget i Helsingfors. Där var Tallberg välkänd bland kunderna. Han blev gården trogen till sin död. Därförinnan på 1920-talet överlät han arrenderätten till sin svärson Teodor Granqvist och hans hustru Elin. Det föll på Granqvists lott att vid nyskiftet flytta Martis, uppföra nya byggnader och senare inlösa det med stöd av boställslagen till självständig lägenhet. Han sålde 1924 gårdsbyggnaden till Sibbo hembygdsforskningsförening.

Martis bomärke:

3 "Fafasboden"

Loftboden på Sibbesgården härstammar från Käsis hemman i Paipis och skänktes till Sibbesgården av forstrådet Einar Malmström. Han är barnfödd och uppvuxen på Käsis, På talko av paipisbor forslades den till Sibbesgården och uppfördes där år 1937. Av karta-skissen på följande sida framgår loftbodens placering å Käsis hemmans tun.

Forstrådet Malmström har meddelat följande om Fafasboden:
 " Fafasboden, en boda med loft som stod i åbranten. Bodan användes som förvaringsplats för träkärl, till storbaket hörande ställningar och bräder, vävstol, härvel, spinnrockar, korvbänk, bryggerikärl m.m. I boden hade även svagdrickstunnan sin plats.

På loftet fanns beredda färskinn och fällar samt husbondefolkets kläder. Det användes även om sommaren som sovplats av min bror och mig. Bodan övergick i min ägo efter stället delning mellan min bror och mig och donerades till Sibbo hembygdsförening år 1934 samt flyttades till sin nuvarande plats: Hembygdsmuseet i Gesterby.

Boden har fått sitt namn av min mors farfar (Less) "

Om Käsis hemman meddelar Malmström:

" Käsis bestod tidigare av två skilda lägenheter på var sin sida om landsvägen från den egentliga bybebyggelsen förbi Käsis till Nygård. Båda lägenheterna hade samma stamnummer (5). Den ena ägdes av Albert Schmidt, husbonden på Keld-Ollas, och den andra av min morfar Karl Otto Less. År 1896 inköpte K.O. Less den andra hälften av Käsis, varefter hela lägenheten kom under samma ägare. Totalarealen var cirka 300 har. Den på planritningen på följande ^{skissa} uppritade bebyggelsen återger byggnaderna på K.O. Less' hemmansdel, min födelsegård."

Loftboden är bondgårdens prydnad. Sådana finns ställvis ännu kvar ; bygden, om än den icke mera tjänar sitt ursprungliga ändamål

Planritning
 över
 tomten med byggnaderna 1900 på Käsiz lägenhet i Paipis by i
 Sibbo socken.

Byggnaderna

1 Ladugård	8 Brännstuga	15 Klädesboda med loft
2 Fägård	9 Sädesboda med loft	16 Karaktärshuset
3 Färföys	10 Drängstuga	17 Fafasbodan med loft
4 Sädesboda med loft	11 Stallbro	18 Vedlider
5 Mangellider	12 Stall	19 Mastu
6 Fiskboda	13 Dyngidalen	
7 Brunn	14 Kärrlider	

Käsiz hemmans bomärke: Less

4. Fägårdslider

Som gåva av Skogster i Pigby erhöll Sibbo hembygdsforskningsförening 1937 ett fägårdslider av stock från Broböle hemman (N:o 1) Med talkoarbete flyttades det till Sibbesgården. I detta lider förvaras olika jordbruksredskap från äldre tid. Sådana är risten och plogen för upptagning av lunda till åker, den första dubbelåsiga åkerplogen av järn med rist och plog kombinerade, gaffelplogen eller ådret, trenäbban och klösharven för luckring av den plöjda åkern, sladden och trävälten m.m. Av kärror finns en åboschäs, en flakakärra för gödselutkörning samt prosten Vilhelm Fredrikssons schäs, som han använde under senare delen av 1800-talet vid tjänsteresor i socknen.

Broböle hemman
n:o 1 i början
av 1900-talet.
I hörnet till hö-
ger nedanom la-
gårdsliådet.
*en färrus
fägårdslider*

I äldre tid, ännu ett stycke in på 1900-talet, var fägårdslider allmänna. De var uppförda i närheten av gårdens fähus och tjänade som regn- och vindskydd för korna nattetid i den öppna fågården. Dessa var omgivna på en sida av fägårdslidret och en gärdesgård på de tre övriga sidorna. Genom en grind av runda trödor eller ett led av runda "skässlar" släpptes korna in och ut i fågården.

Fågården iordningställdes redan under vintern. Då forslades och breddes som underlag i den torvmull. På denna utbreddes ett tjockt lager finhackat granris. Detta hackades under vårvintern på en stabba med en särskild granrishacka. Riset bildade ett mjukt och torrt underlag för korna. De hämtades dit under sommarkvällarna från skogen till natten och mjölkades. Vid behov breddes boss på granriset.

Under hösten hopades med primitiva grepar av trä, flere sådana finns på Sibbesgården, fågårdsvyllningen till en kompost. Den kördes sedan under vintern i hopar eller flata komposter på trädesåkern och kallades stundom "skotandyngo". Spillningshoparna kördes och breddes ut midsommartiden samt ärjades ned med gaffelplogen.

Fågårdarna försvann då slåttermaskinen och hästräfsan började användas i jordbruket, emedan "granriskapulana" i gödseln blev ett hinder för höskörden, då ängen förvandlades till åker och odlat hö efterträdde höet från de naturliga ängarna.

Broböle bomärke:

5 Donabacka-rian

På kullen i öster på Sibbesgården reser sig rian från Donabacka kronoboställe i Borgby. Då s.k. boställspian uppgjordes 1948 för Donabacka eller halva Skeppars boställe och bostället såldes till självständig privatlägenhet, köpte hembygdsforskningsföreningen av staten dess gamla ribyggnad. Med talkohjälpp av borgbyggarna transporterades den till Sibbesgården, där den återuppbyggdes 1958.

Denna ria byggdes år 1872 av boställets dåvarande landbonde Karl Anders Lampenius och dess bosslada några år senare. Endast själva rian och logen uppfördes på Sibbesgården.

I rian och logen finns följande riinventarier: slagor, den äldsta från år 1793, tjuva för att sända den otröskade säden till sättaren på ristängerna, dryfta, risel, kastskol, kastmaskin, fjäling samt för linberedning brutur, klifta och ripu.

Om denna byggand får

vi närmare besked från protokollen från av-och tillträdessyn samt ekonomiska besiktningar på detta boställe.

Donabacka-rian
på dess ursprung-
liga plats.

Donabacka var i äldre tid ett prebendehemman, som i likhet med Skeppars och Martis i samma by var anslaget till avlöning av lektorerna vid Borgå gymnasium. Dessa skötte lägenheten genom landbönder och uppbar arrende.

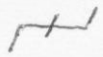
Prebendenaturen upphörde 1873 och lägenheten övergick direkte till staten, som utarrenderade lägenheten som tidigare. Vid övergången till staten förrättades på bostället den 4 januari 1873 s.k. av-och tillträdessyn av domhavanden i Borgå ^{län}dosaga Fredrik Sahlberg med biträde av tvenne häradsnämndemän. Vid denna syn konstaterades beträffande rivyggningen: "Ria och ^{logen}nyligen uppförda; hela huset är 9 1/2 alnar bredt och 6 alnar högt till takbandet, rian 11 alnar lång och logen 8 1/4 lång. Rian saknar ugn samt stänger och dörr och golvet måste omläggas och dimblas. Likaså skall golvet i rian dimblas. Och ansågs rians och logans förbättrande i behörigt skick kosta minst 150 mark".

I protokollet från en ekonomisk besiktning den 3 oktober 1878

säges om ribyggningen: " Rian och loga uppförda på ett berg, hela huset 19 3/4 alnar långt, 9 1/2 alnar bredt samt 6 alnar högt under tak av halm. Rian är sedan senaste syn försedd med ugn, stänger och dörr samt golvet om-lagdt, loggolvet har likaledes blivit dimbladt enligt föreskrift."

Arrendatorer på Donabacka har varit sedan rian byggdes: Karl Anders Lampenius, Karl Johan Granqvist, Artur Olenius, August Alfred Vickström samt sedan 1937 Hjalmar Vickström, som år 1948 inlöste Donabacka till skattelägenhet.

I bygden ansåg man att Donabacka-rian var ett tillhåll för spöken.

Donabackas bomärke:

6. Ängsladan från Risved

Vid ändan av Don^{ba}acka-rian på Sibbesgården står ladan från Risved. Risved odlingslägenhet är styckad från Staffas kronoboställe i Kyrkobyn och belägen invid Svartböle. Dess ägare Valter Silén donerade till hembygdsforskningsföreningen ängsladan på nämnda lägenhet och flyttade den till Sibbesgården 1939.

Ladan är uppförd av runda stockar under halmtak och är en typisk representant för lador på de naturliga ängarna innan de uppödlades till åker. Sådana lador fanns det i mängd i ängarna. De rymde vanligen 5 - 6 korgar eller häckar hö och hörde samman med jordbruket [✓] äldre tid.

I ladans framvägg fanns ofta ristningar från olika år, ett streck för varje lass som "lädubisana" slängt in i ladan.

På takåsen i ladan hade ladusvalan ofta sitt bo med ungar höbergningstiden.

För barnen var det ett stort nöje att hoppa omkring i det mjuka ängshöet i ladan och bidra till höets hoptrampning.

7. Häbret från Akulla

lägenhet i Broböle, Pigby. Den lilla boden eller häbret under torvtak är en gåva till Sibbesgården av garvarmästar Karl Wilenius 1938. Den är byggd år 1764.

Akulla i början av 1900-talet.

På bondgårdar, torp och backstugor hade man en eller flera små bodar eller häbren för förvaring av spannmål i låror, torkat hålbrot, saltfisk i kaggar, nedsaltat och rökt kött och fläsk m.m. På backstugu- eller nutida bostadslägenheter fanns vanligen endast en bod, på torp och bondgårdar flera. Sädesboden stod för eldfarans skull ensam för sig, övriga ofta i rad. En sådan bod kunde också användas som sovplats för män sommartid.

Akulla lägenhet invid ån och statens landsväg är av ålder en garverilägenhet. År 1872 nämnes garvarmästar Karl Fredrik Lindberg på denna lägenhet, där han nämnda år fick tillstånd att öppna en handelsbod. Under många år in på 1900-talet bedrev Karl Wilenius garverirörelse därstädes. Alla gamla byggnader på lägenheten är numera rivna.

8 Löfmans boda

Denna är inropad vid auktion på August och Mina Löfmans backstugumråde vid Langkärrsbacka i Gesterby och flyttades 1963 till Sibbesgården. Där står den vid sidan av häbret från Åkulla och har i tiden tjänat samma ändamål som detta. Bodan bär inget årtal, men den torde vara byggd på 1700-talet.

Löfmans backstuga

Löfmans backstugulägenhet finns icke mer. Bodan är minnet av den. På Langkärrsbacka fanns en jordfast sten, som var Löfmans barometer. Var regn att vänta blev den fuktig, men torr då vackert väder stundade.

9 Lönnbergs bastu

Ursprungligen är denna uppförd på 1870 - 80-talet av skepparen Viktor Lönnberg och hans hustru Augusta på deras backstugulägenhet i Hangelby, inköptes från fru Raghild Stenberg 1962 och flyttades följande år till Sibbesgården.

Lönnbergs bastu är en typisk badstuga på en backstugulägenhet under 1800-talet. På bondgården fanns samma typ, men större.

Till bastuinventarierna hörde pallar på laven, "gluggstoppo" för reglering av rökaen och värmen från ugnen med öppet rös, skjulor och kippor, samt gryta på ugnsröset för uppvärmning av vatten.

I bastun verkställdes också koppning av "koppangumma" som kom till gården med kopphorn och kopyxa i knytet.

Lönnbergs bastu på sin ursprungliga plats.

I förstugan till bastun, bastulånan, förvarades bykdon sådana som bunkar, såar, ämbaren, klappstol och klappträn. Där kunde även förvaras klyfta och häckla för linets bearbetning.

Bondgårdens bastubyggand var större med bastu och rymlig "låna" eller förstuga. I förstugan fanns en öppen spis, där man på trefoten hade grytan för vattenvärmning. På den stora bastulaven mältades säd och i förstugan bryggdes öl och svagdricka, "spysöl". Här förvarades också bryggkärl sådana som tina, rosta, sodantänger, stävor och kippor.

10. Nils-Fafas lyfton,

en sten som väger 252 kilo, finns mitt på Sibbesgårdens tun. Den har också sin historia. Nils-Fafa var hemma på Nilsas hemman i Gesterby. Redan som vallhörding visade han prov på en karls styrka. Han var armstark som få och kunde med lätthet lyfta tunga stenar, vilket var ett vanligt styrkeprov för de uppväxande ynglingarna på den tiden. Som fullvuxen bar han denna sten från beteshagen till väg-

kanten och den fick senare "smeknamnet" "Nils-Fafas lyfton". Vid vägarbete sprängdes den i två delar, men tillvaratogs av gesterbybor och fördes till Sibbesgården 1960.

Den blev i en radioutsändning 1953 hedrad som en programpunkt i Allan Schulmans "Lyckokrin", då Ake Lindholm från Västerskogen bar den över vägen.

11. Soluret

På tunet vid gaveländan av Matbackastugan står ett solur från Box.

12. Brunn.

Denna med trätimra är en kvarleva från tidigare bosättning på Linnäs^{is}bäckbacken.

13. Vårdträdet

På varje gård i bygden bör det finnas ett vårdträd. Sådana finns också sedan år tillbaka på många gårdsplan. Sibbesgården har sitt vårdträd, en ek, som planterades vid invigningen den 20 juni 1937. Den planterades av häradsdomaren Viktor Backström från Gesterby, folkskollärary Alfrons Ahrenberg från Paipis och hembygdsforskningsföreningens ordförande agronom Hjalmar Gustafsson, från Borgby. Lärar Ahrenberg höll planteringstalet.

Vårdträdet planteras.